

Б.ЭРДЭНЭ-ОЧИР
ХСИС-ийн Шүүхийн
шийдвэр гүйцэтгэлийн
сургуулийн Шийдвэр
гүйцэтгэлийн тэнхимийн
ахлах багш, хошууч

ҮНЭТ ЗҮЙЛСИЙН ХАДГАЛАЛТ, ХАМГААЛАЛТ

Шийдвэр гүйцэтгэгч эд хөрөнгийг хураан авсанаараа түүний бүрэн бүтэн байдал хадгалалт хамгаалалт элэгдэл хорогдол зардалыг шууд хариуцдаг. Мөн нэгэнт хураагдсан эд хөрөнгийг төлбөр авагчид шилжүүлэх эсвэл үнэ хүргэн худалдан борлуулах шаардлагтай байдаг тул эд хөрөнгө хураан авахдаа анхаарах хэрэгтэй.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн 38.6 дугаар зүйлд: “Төлбөр төлөгчөөс хураасан үнэт зүйл, үнэт металл, эрдэнийн чулуу, гадаад валютыг банкинд хадгалуулна” гэж заасан байдаг. Эдгээр эд хөрөнгийн үнэлгээ өндөр, ховор, дахин давтагдашгүй гэх мэт чанарыг агуулж онцгой хадгалалт, хамгаалалт шаардах учраас хуулинд заалт болгон оруулсан боловч шийдвэр гүйцэтгэгчид банкинд хадгалуулсан практикт байхгүй байгаа нь анхаарал татаж байна. Ингээд ямар эд хөрөнгийг хадгалуулах шаардлагатай талаар судалгаа хийж үзлээ.

Үнэт зүйл: Үнэт зүйлд үнэт металл, эрдэнийн чулуу, гадаад валют шиг нэгдсэн ойлголт өгөх боломжгүй юмаа. Үнэт зүйлс гэдэгт археологи, түүхийн

өмнөх үе, түүх, утга зохиол, урлаг, шинжлэх ухааны ач холбогдолтой гэж улс бүр үзэж байгаа шашны буюу шашны бус шинж чанартай бөгөөд дор дурдсан ангилалд хамаарна. Үүнд:

1. Ургамал, амьтан, эрдэс, анатомын ховор дээжис, цуглуулга болон палентологийн ач холбогдолтой үнэт зүйлс;

2. Түүхийн үнэт зүйлс, тухайлбал, шинжлэх ухаан болон техникийн түүх дайн болон нийгмийн түүх, түүнчлэн үндэсний нэрт зүтгэлтэн, сэтгэгчид, эрдэмтэд, жүжигчид болон үндэсний томоохон үйл явдалд холбоотой үнэт зүйлс;

3. Археологийн (ердийн болон нуугдмал) олдворууд буюу археологийн нээлтүүд;

4. Урлагийн болон түүхийн хөшөө дурсгал, археологийн ач холбогдол бүхий газрын бүрэлдэхүүн хэсгүүд;

5. 100 жилээс өмнөх үеийн бичээс, цутгамал, зоос, тамга, тэмдэг хуучны эд юмс;

6. Угсаатны зүйн материалууд;

Урлагийн дараах үнэт зүйлс

1. Юугаар үйлдсэнийг үл харгалзан бүхэлд нь гараар үйлдсэн бүх төрлийн зураг, уран зураг, зураасан зураг (барааны тэмдэг болон гараар үйлдсэн үйлдвэрийн бүтээгдэхүүнийг оруулахгүй);

2. Аливаа эдээр хийсэн баримал, уран баримлын эх бүтээлүүд;

3. Сийлбэр, бар, цутгамлын эх бүтээлүүд;

4. Аливаа эдээр хийсэн уран сайхны сонгомж, эвлүүлэг;

5. Ховор гар бичмэлүүд, хэвлэмэл зүйлс, эртний ном, судар, баримт бичиг

болон онцгой сонирхол татаж байгаа дангаараа буюу цуглуулгаараа байгаа хэвлэмэл бүтээл;

6. Дангаараа буюу цуглуулгаараа байгаа шуудангийн марк, татварын буюу түүнтэй адилтгах марк;

7. 100 жилээс өмнөх үеийн эртний модон тавилга болон хөгжмийн эртний зэмсгүүд;

8. Үндэсний нутаг дэвсгэрт олдсон соёлын үнэт зүйлс;

9. Соёлын үнэт зүйлсийн гарлын улсын эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөлтэйгээр археологи, угсаатны зүй, байгалийн шинжлэх ухааны экспедицүүдийн олсон соёлын үнэт зүйлс;

10. Сайн дурын солилцоогоор олж авсан соёлын үнэт зүйлсб

Үнэт зүйлс нь овор хэмжээгээр жижиг ч, том ч, ямар ч материалаар хийгдсэн байж болох тул банкинд тэр бүр хадгалаад байх боломжгүй юм.

Үнэт металл

Металлыг зэврэлтэд онцгой тэсвэртэй физик, химийн шинж чанараар нь өнгөт, газрын ховор, хар, үнэт гэх мэтээр ангилдаг бөгөөд эдгээрээс үнэт металлын бүлэгт алт, мөнгө, платина, палладий, иридий, родий, рутений, осмий гэсэн найман металл багтдаг байна. Металлын агуулгыг аливаа металл хайлш биетийг 1.000 тэнцүү хэсэгт хуваахад хэдэн хэсгийг нь үнэт металл эзэлж байгааг тодорхойлдог бөгөөд үүнийг сорьц гэж нэрлэдэг байна. Монгол улсад алтан эдлэлийг 333, 375, 585, 750, 916, 960 мөнгөн эдлэлийг 875, 925, гэсэн сорьцоор үйлдвэрлэдэг юм байна.

Эрдэнийн чулуу

Эрдэнийн чулуу гэдэг бол байгалийн эрдсүүд бөгөөд хүн төрөлхтөн эрт дээр үеэс нүд баясгам өнгө үзэмжийг нь ашиглаж байсан бол одоо үед техник, технологийн хөгжилд өргөнөөр ашиглах болсон байна. Эрдэнийн чулууг гарал үүслийнх нь хувьд байгалийн, таримал /синтетик/, дууриамал, харин үнэлгээний талаас нь үнэт, хагас үнэт, гоёл чинэглэлийн, өнгөлгөөний гэж ангилдаг бөгөөд дотор нь: тунгалаг, хагас тунгалаг, тунгалаг биш гэж ангилдаг байна. Тунгалагийг дотор нь: өнгөтэй, өнгөгүй гэж ангилах бөгөөд өнгөгүй чулуун дотор доржпалам /алмаз/, циркон, цагаан индраанил, молор эрдэнэ, усан болор зэрэг нь зонхилдог.

Үнэт чулуу

1. Доржпалам /алмаз/
2. Улаан өнгөт бадмаараг /рубин/
3. Цэнхэр өнгөтэй Индраанил /сафир/
4. Ногоон өнгөтэй маргад /Изумруд/
5. Сувд гэсэн 5 төрөл байдаг.

Эрдэнийн чулууны жинг каратаар хэмжих бөгөөд энэ үг нь 2 өөр ойлголтыг илэрхийлдэг. Карат гэж бичсэн байвал үнэт металлын сорьц гэж ойлгодог бөгөөд К үсгээр тэмдэглэдэг. Хэрвээ 14K гэсэн тэмдэглэгээ байвал 585 сорьцтой алт байна гэж ойлгоно. Харин Carat гэж бичсэн байвал үнэт чулууны жин гэж ойлгох бөгөөд “ct” гэж тэмдэглэнэ. 1ct нь 0,2 гр буюу 200 мг-тай тэнцдэг аж. Томоохон чулуунуудыг грамм, килограммар хэмжих нь бий Харин сувдыг гран гэдэг нэгжээр хэмжих бөгөөд 1 гран нь 50 мг болдог байна.

Мөн доржпалам чулууг 57-58 ширхэг талст гарган зассан дугуй хэлбэрийн одлог засалтыг бриллант гэдэг.

Үнэт чулуунууд нь үл хөдлөх хөрөнгөөс дутахааргүй банкны баталгаа болох бөгөөд шийдвэр гүйцэтгэгч нар энэ талын наад захын мэдлэгтэй байх зайлшгүй шаардлагатай байна. Учир нь жинхэнэ чулуу, хуурамч эд, урлагийн бүтээлийг ялгаж сайн мэддэг байх нь ажиллагаанд сайнаар нөлөөлнө.

Банк

Энэ нэр томъёо нь banco /итали-мөнгө солих ширээ/ гэдэг үгнээс гаралтай гэж үздэг бөгөөд энэ нь дундад зууны үед италичууд өөрийн мөнгийг солилцдог байсан газрыг хэлдэг байжээ. Эртний Ассир, Вавилон, Герег, Ромын эзэнт улсын үед банкны үйл ажиллагааны анхны хэлбэр болох үнэт зүйлс хадгалах, гадаад орны зоосон мөнгө солих, арилжаа наймааны зориулалтаар зээл олгох зэрэг үйл ажиллагаа явуулж байжээ. Банк нь санхүүгийн зах зээлийн тогтвортой байдлыг хангах, харилцагчийн эрх ашгийг хамгаалах, эрсдэлгүй үйлчилгээ үзүүлэх, дэвшилтэт технологиор дамжуулан харилцагч иргэд, байгууллагын санхүүгийн хэрэгцээг найдвартай, түргэн шуурхай хангах замаар итгэлцлийг бий болгох үндсэн үүрэгтэй ажилладаг.

Валют

(итал. Valuta) гэдэг итали хэлнээс гаралтай үнэ өртөг гэсэн утгатай үг бөгөөд нэгээс нөгөөд хөрвөх хэлбэрээр улс хоорондын эдийн засгийн харилцаанд үйлчлэгч өндөр хөгжилтэй орнуудын мөнгөн нэгж юм. Валютыг

тодорхойлбол үндэсний, гадаад, улс хоорондын худалдаа, эдийн засгийн харилцааны төлбөрт хэрэглэгдэж буй тооцооны нэгж, мөнгөжсөн алт болон валютын үнэт зүйлсийг хэлнэ.

Үндэсний валют

Эргэлтэд байгаа төлбөрийн чадвар бүхий тухайн Монгол улсын мөнгөн тэмдэгт төгрөг, түүгээр илэрхийлэгдсэн бөгөөд олон улсын төлбөр тооцоонд түгээмэл хэрэглэгддэг үнэт цаас, төлбөрийн хэрэгслийг хэлнэ.

Гадаад валют

Эргэлтэд байгаа төлбөрийн чадвар бүхий нэг буюу хэд хэдэн гадаад улсын мөнгөн тэдгээрээр илэрхийлэгдсэн бөгөөд олон улсын төлбөр тооцоонд түгээмэл хэрэглэгддэг үнэт цаас, төлбөрийн хэрэгслийг хэлнэ. Гадаад валютыг олон улсын хэмжээнд хүлээн зөвшөөрснөөр чөлөөтэй хөрвөдөг ба чөлөөтэй хөрвөдөггүй гэж ангилна.

Мөнгөжсөн алт

Олон улсын жишигт хүргэн цэвэршүүлж, олон улсын санхүүгийн аль I төвд хадгалуулж байгаа, гадаад валютаар борлуулахад бэлэн болсон алтыг хэлнэ.

Валютын үнэт зүйлс

Мөнгөжсөн алттай адилтгах үнэт металл, үнэт металл, эрдэнийн чулууг хэлнэ.

Цэвэршүүлсэн алт

Алтны агуулгыг нь нэмэгдүүлж цэвэршүүлсэн боловч гадаад валютаар шууд борлуулах нөхцөл хангагдаагүй алтыг хэлнэ.

Дараах арилжааны банкнууд хадгалалтын үйл ажиллагааг хүссэн иргэн, хуулийн этгээдэд хүргэж байна.

Голомт банк:

№	Хайрцагны хэмжээ, урт, өргөн, өндөр	Шимтгэл
1.	600х 296х76 /хоногт/	300 төгрөг
2.	600х 298х 139 /хоногт/	400 төгрөг
3.	600х 298х 234 /хоногт/	500 төгрөг
5.	565х 306х 126х76 /хоногт/	350 төгрөг
6.	565х 306х 273 /хоногт/	500 төгрөг
7.	565х 306х 564 /хоногт/	700 төгрөг

Хадгалалтын гэрээний хугацааг сунгах бүрт 1000 төгрөгний шимтгэл авна. Түлхүүр гээгдүүлбэл хохирлыг нөхөн төлүүлнэ. Хадгалах хайрцагны түлхүүрийн барьцаа 100,000 төгрөг байна. 24 цаг хүртэл хугацааг нэг хоногт тооцно.

Хаан банк

№	Хайрцагны хэмжээ /мм-ээр/	Хадгалуулах хугацаа		
	өргөн 245, урт 550	1-ээс 30 хоног хүртэл	31-180 хүртэл хоног	181 хоногоос дээш
1 хоногт ноогдох хураамжаар				
1	Өндөр 65 мм	500 төгрөг	400 төгрөг	300 төгрөг
2	Өндөр 118 мм	600 төгрөг	500 төгрөг	400 төгрөг
3	Өндөр 220 мм	700 төгрөг	600 төгрөг	500 төгрөг
Түлхүүрийн барьцаа		100,000 төгрөг		

Түлхүүр үрэгдүүлсний торгууль	100,000 төгрөг
-------------------------------	----------------

Худалдаа хөгжлийн банк

Хайрцагны хэмжээ /см-ээр/	Хадгалуулах хугацаа			
	1-15 хүртэл хоног	15-30 хүртэл хоног	1-6 сар хүртэл	6 сараас дээш
Урт 60, өргөн 29,8				
Өндөр 7,6 см	400 төгрөг	300 төгрөг	250 төгрөг	200 төгрөг
Өндөр 13,9 см	500 төгрөг	400 төгрөг	350 төгрөг	300 төгрөг
Өндөр 23,4 см	600 төгрөг	500 төгрөг	450 төгрөг	400 төгрөг
Өндөр 35,1 см	700 төгрөг	600 төгрөг	550 төгрөг	500 төгрөг
Өндөр 70,6 см	800 төгрөг	700 төгрөг	650 төгрөг	600 төгрөг

Түлхүүрийн барьцаа 30,000 төгрөг
Түлхүүр үрэгдүүлсний торгууль 30,000 төгрөг, дээрх хуулийн заалттай холбогдуулан Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар, Монгол банк, эсвэл аль 1 арилжааны банктай хамтран ажиллах хадгалалтын гэрээ одоогоор хийгдээгүй байна. Шийдвэр гүйцэтгэгч нар хуулийн дагуу банкны үйлчилгээг авдаггүй нь доорх байдлаар тайлбарлагдана.

1. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх алба, банкны хооронд хуулийн заалтыг дагасан журам байхгүй.

2. Аймаг нийслэлийн шийдвэр гүйцэтгэх алба хураасан үнэт зүйл, үнэт металл, эрдэнийн чулуу, гадаад валютыг заавал банкинд хадгалуул гэж шахаж шаарддаггүй.

3. Шийдвэр гүйцэтгэлийн ажиллагааны явц удааширсан, бага үнэлгээтэй эд зүйл, валют хураагдсан нөхцөлд хадгалалтынхаа зардлыг төлж дийлэхгүй хураагдах магадлалтай. Иймд энэхүү хуулийн заалтыг дагасан журмыг яаралтай батлах, хуулийг хэрэгжүүлэх шаардлагатай гэж үзэж байна.

Б.БОЛОР-ЭРДЭНЭ

ХСИС-ийн Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн сургуулийн Шийдвэр гүйцэтгэлийн тэнхимийн багш, ахлах дэслэгч

ХҮҮХДИЙН ТЭТГЭЛЭГ ГАРГУУЛАХ ШИЙДВЭР ГҮЙЦЭТГЭХ АЖИЛЛАГААНЫ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ, ЧИГ ХАНДЛАГА

Гэр бүлийн эрх зүйн зохицуулалтын хамрах асуудлын хүрээнд тэжээн тэтгэх, тэр дундаа хүүхдийг тэтгэхтэй холбогдсон харилцаа онцгой байр суурийг эзэлдэг. Монгол улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.11-д “Улс төр, эдийн засаг, нийгэм соёлын амьдрал, гэр бүлийн харилцаанд эрэгтэй, эмэгтэй тэгш эрхтэй. Гэрлэлт нь хуулиар тогтоосон насанд хүрсэн эрэгтэй, эмэгтэй хоёрын тэгш эрх, сайн дурын харилцаанд үндэслэнэ. Гэр бүл, эх нялхас, хүүхдийн эрх ашиг сонирхлыг төр хамгаална гэж заажээ.”¹²⁶

Монгол улсад хүүхдийн эрхийг хамгаалах эрх зүйн орчинг Үндсэн хууль, Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хууль, Иргэний хууль, Гэр бүлийн тухай хууль болон бусад эрх зүйн баримт бичгээр зохицуулдаг. Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хууль хүүхдийг төрсөн цагаас нь эхлэн 18 нас хүртэл хамгаалахад энэ хуулийн үйлчилдэг.

¹²⁶ Монгол Улсын Үндсэн хууль – “Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 1992 оны 1 дугаарт нийтлэгдсэн